

זמן כיבוי האורות בליל תשעה באב

הרב שמואל ברוך גנוט

- קובץ קול התורה באלעד התשע"ג -

כתב השו"ע (תקנ"ט ג'): ואין מדליקין נרות בלילה, כי אם נר אחד לומר לאורו קינות ואיכה. והמג"א כ' בשם המהרי"ל שיש להדליק עוד נר אחד, שאם יכבה נר החזן ידליק ממנו, וכ' המג"א שמשמע מדבריו שהקהל לא אומר איכה וקינות, אלא רק מקשיב ושומע את הש"ץ, ולכן הציבור יכול לשבת בחשכה. והט"ז כ' שכל הציבור אומרים הקינות, ולכן נראה שבכל אזור בביהכ"ס ידליקו נר, לפי הצורך, והבאה"ט הביא דברי הבאה"ט הקדמון, דמש"כ השו"ע "כי אם נר אחד" היינו דוקא בכניסת הלילה, אך בשעת קריאת איכה וקינות יכולים שכל אחד ידליק נר לעצמו. ושמעתי מגאב"ד מאנצעסטער הגרא"י וועסטהיים שליט"א לדייק שהפוסקים הנ"ל התירו להדליק נרות נוספים כדי שיוכלו לקרא האיכה והקינות, ואולם בזמן תפילת ערבית לא איפשרו להדליק כלל נרות, ואפשר שהוא מפני שכולם יודעים להתפלל מעריב בע"פ ואינם צריכים אור לכך. וע"כ תמה על מנהג העולם שמשאירים את רוב האור בתפילת מעריב ומכבים אותו יותר לאחר מכן, בשעת האיכה והקינות, בעוד שמהשו"ע והפוסקים הנ"ל משמע להיפך, שבשעת הקינות והאיכה רק התירו להדליק עוד נרות, מפני שלא יודעים לקרותם בע"פ, אך בזמן תפילת מעריב צריכה להיות חשיכה גמורה, ככל האפשר, עד כאן הערני מכובדי הגרא"י וועסטהיים שליט"א ודפח"ח.

ואולם מצוה לישב מנהג העולם, שבשעת תפילת ערבית מדליקים יותר תאורה מאשר בשעת אמירת האיכה והקינות. וכן בס' הלכות חג בחג (פ"ט) כותב שנהגו לכבות את האורות רק לאחר שמו"ע וקדיש "תתקבל", ולכא' הלא צדקו דברי הגרא"י וועסטהיים הנ"ל, שצריך להיות להיפך. וחשבתי שאולי אדרבה, מזה שהשו"ע והפוסקים לא ביארו כלל כיצד נוהגים בתפילת ערבית, מוכח מיניה שהמנהג היה לכבות את האורות ולהדליק נר אחד רק לאחר ערבית ולא קודם. דהנה מקור מנהג זה הובא ברא"ש תענית פ"ד ל"ח ובהגה"מ תעניות פ"ה ובמהרי"ל ובעוד פוסקים, וכ' דמקורו עפמש"כ באיכ"ר פ"א (א', א') שקרא הקב"ה למלאכי השרת ואמר להם: "מלך בשר ודם כשמת לו מת והוא מתאבל, מה דרכו לעשות? אמרו לו: "מכבה את הפנסין". אמר להם: "כך אני עושה, שנאמר "שמש וירח קדרו וכוכבים אספו נגהם", עכ"ד המדרש. ואולי י"ל שנהגו להתחיל מנהג אבלות זה רק משעת העיסוק בחורבן, היינו באיכה ובקינות, ולא קודם לכן בשעת תפילת מעריב, שאין בה שום איזכור לאבלות.

והנה ראיתי דבר פלא במשנה ברורה. דהנה הרא"ש וההגמ"י והב"י והמהרי"ל וכל שאר הפוסקים הערו מקור מנהג זה מד' המדרש איכ"ר הנ"ל, ואילו המשנ"ב כתב: "אין מדליקין וכו', משום דכתיב "במחשכים הושיבני". וצ"ע מהיכי נפק ליה להמשנ"ב טעם זה. ואכן שמחתי למצוא מש"כ הלבוש, וז"ל: "אין מדליקין נרות בביהכנ"ס, לומר שכבה נר ישראל, וכתיב "שמש וירח קדרו" וכתיב "במחשכים הושיבני", עכ"ל. ואמנם עדיין צ"ע מדוע הביא מקור אחר מכל דברי הראשונים והפוסקים, ובפרט שגם להבוש עצמו (שהמשנ"ב, אגב, לא הזכירו) הביא ב' טעמים נוספים נוספים לזה, ואת הטעם המובא בהראשונים, וצ"ת. שוב הראוני שגם במנהגים (טירנא) הובא טעם זה.

ואולי אפשר בדרך אפשר, שהמשנ"ב כיוון בזאת להדגיש דוקא את הטעם המובא כפוסק באיכה, לומר דבאיכה והקינות דייקא מתחילים במנהג כיבוי האור, אך לא קודם לכן, דכיוון דהאי קרא ד"מחשכים הושיבני" נאמר באיכה, ע"כ מקריאת האיכה ממעטין האור ויושבין במחשכים. ומצינו גם בקדמונים שהמנהג לשבת על הקרקע החל מאיכה ולא מתפילת מעריב.

ויש מקצת ראייה לדברינו ממש"כ הט"ז רסתקנ"א דהב"י בשם אבודרהם כ' שבת"ב שחל במוצ"ש מברכים על הנר קודם איכה, ונ"ל הטעם דבאיכה כתיב "במחשכים הושיבני", ע"כ יברך תחילה על המאור, עכ"ל. ומשמע דרק מזמן איכה לא משתמשים באור. ומ"מ אין זוהי ראייה ברורה, כיון שבלא"ה לא מברכים אף פעם על הנר קודם מעריב.

ומו"ר מרן הגר"ח קניבסקי כ' לי בזה כך "המנהג גם במעריב למעט האורות".